

Memorandum ResPACT 13 /11/2008

Wij, ondertekenaars van het ResPACT-charter gaan volluit voor het principe van de onderwijsdemocratisering en kwaliteitsvol onderwijs. Daarom vragen we maatregelen en politieke engagementen om:

- het artikel 13 van het Pact van New York¹, “het hoger onderwijs door middel van alle passende maatregelen en in het bijzonder door de geleidelijke invoering van kosteloos onderwijs voor een ieder ... gelijkelijk toegankelijk dient te worden gemaakt.”, geratificeerd in 1983 door België effectief te respecteren
- en zo de strikt studiegebonden en niet strikt studiegebonden studiekosten te drukken

Om deze doelstellingen te realiseren heeft het platform van de ResPACT-campagne een gezamenlijk eisenpakket uitgewerkt. Dit memorandum bevat concrete maatregelen om de studiekosten te drukken en de financiële drempels tot het hoger onderwijs af te bouwen. Naar aanleiding van de verkiezingen van juni 2009 vragen we dat de politieke wereld zich engageert om deze punten uit te voeren.

1. Inschrijvingsgelden

In Vlaanderen bedraagt het inschrijvingsgeld voor een voltijds jaar studenten in de bachelor of master 540 euro. Studenten met een beurs betalen 80 tot 100 euro inschrijvingsgeld. Bijna-beursstudenten betalen 317,30 euro. De grootste meerderheid van de studenten betaalt wel nog steeds een volledig inschrijvingsgeld terwijl in bepaalde andere Europese landen, zoals in de Scandinavische landen, in Slovenië, in bepaalde Duitse deelstaten en sinds kort ook opnieuw in Oostenrijk inschrijven in het hoger onderwijs gratis is. Deze voorbeelden tonen aan dat onze eisen politiek haalbaar zijn.

Tien jaar gelden² betaalden hogeschoolstudenten nog gemiddeld 355 euro inschrijvingsgeld. Universiteitsstudenten betaalden destijds gemiddeld 389 euro inschrijvingsgeld. Sindsdien zijn de inschrijvingsgelden met 50 % gestegen voor hogeschoolstudenten en met 40% voor universiteitstudenten. Deze algemene stijging is in strijd met het Internationaal Verdrag inzake Economische, Culturele en Sociale Rechten van de VN dat België ratificeerde in 1983. Volgens dit verdrag zouden inschrijvingsgelden geleidelijk moeten worden afgebouwd.

Verder zijn er onlangs ook heel wat specifieke opleidingen in Vlaanderen die duurder zijn geworden. Zo werd voor bepaalde groepen studenten het inschrijvingsgeld voor de voormalige academische lerarenopleiding met de hervorming in 2006 ineens verviervoudigd. Ook het nieuwe financieringsdecreet uit 2007 betekent een verdubbeling van het studiegeld wanneer je niet snel genoeg afstudeert en je leerkrediet ontoereikend is. Het nieuwe financieringsdecreet opent bovendien de deur voor veel hogere studiegelden voor de aanvullende opleidingen (de zogenaamde manama's en banaba's). Voortaan zullen ook pasafgestudeerden, werklozen en beursstudenten zullen inschrijvingsgelden moeten neerleggen van 5.600 euro tot zelfs 25.000 euro voor bepaalde opleidingen. Voor studenten

¹ Het Pact van New York is het VN-verdrag over de economische, culturele en sociale rechten van de mens uit 1966

² Joost Bollens ea, Studiekosten in het hoger onderwijs, Hiva en Ugent, 2000. Deze HIVA-studiekostenmeting gebeurde op basis van gegevens uit 1998-1999.

uit landen die niet behoren tot de Europese Economische Ruimte, kunnen hogescholen en universiteiten het inschrijvingsgeld zelfs volledig vrij bepalen.

Op verschillende plaatsten ontstaat er bovendien de praktijk om bijkomende administratieve kosten door te rekenen, bijvoorbeeld in de vorm van een forfaitaire bijdrage voor fotokopies, ateliergeld, een bijdrage voor excursies of zelfs voor de verplichte stage.

We staan voor een democratisch en toegankelijk hoger onderwijs en bestrijden op die manier elke financiële of andere drempel die de vrije toegang voor potentiële studenten kan belemmeren. Inschrijvingsgeld is één van de meest zichtbare uitgavenposten in de financiële kost van verder studeren en inschrijvingsgelden maken de toegang ondemocratisch. Om die reden bepleiten we een beleid dat een stijging tegengaat van inschrijvingsgelden en conform het Pact van New York zich richt op de geleidelijke afschaffing. Omdat dit het meest democratische, eenvoudige en efficiënte systeem is waarin niemand net naast een tarief kan grijpen en niemand kind van de rekening hoeft te zijn.

Eisen

- Opname in artikel 24 van de grondwet van de standstill-bepaling³ voor inschrijvingsgelden en de geleidelijke invoering van de kosteloosheid in het hoger onderwijs, uit het internationaal verdrag van New York.
- Opheffing van alle inschrijvingskosten die bovenop het wettelijke inschrijvingsgeld komen. De inschrijving moet ook vrije toegang verschaffen tot stages, benodigde instrumenten en materialen, tot ICT-faciliteiten en elektronische leerplatformen⁴.
- Opheffen van het inschrijvingsgeld voor de meest sociaal kwetsbare groepen zoals beursstudenten en het verbreden van de groep van bijna-beursstudenten. Die is in de loop der jaren gemarginaliseerd omdat de inkomensgrenzen onvoldoende werden aangepast.
- Sociale tarieven (beurs- en bijna-beurstarief) voor minder gegoede studenten invoeren voor de aanvullende opleidingen, de (half-)financierbare manama's en banaba's.
- Het recht op spreidingsmogelijkheden voor de betaling van het inschrijvingsgeld.

2 Studiemateriaal

Cursusprijzen zijn sterk afhankelijk van de opleiding die je kiest en de instelling waaraan je deze volgt. Naast noodzakelijke cursussen, handboeken en atlanten, moet je in verschillende opleidingen bijkomend betalen voor materiaalkosten zoals de uitrusting (trousse) voor tandartsen, doeken en schildermateriaal in de beeldende kunsten, maquettekosten in de architectuur, een muziekinstrument,... Bovendien kost ook het afdrukken en/of inbinden van papers, on-line lesmateriaal en/of een bachelor- of masterproef vaak veel geld. De prijs van cursusmateriaal varieert dus sterk tussen ongeveer 200 euro in opleidingen waar veel cursussen digitaal beschikbaar zijn en 550 euro in opleidingen waar je ook bijkomend materiaal moet aanschaffen. De meeste studenten geven ongeveer 400 euro uit aan studiemateriaal op een jaar⁵.

³ De standstill-bepaling verbiedt elke maatregel die ingaat tegen dit engagement voor een geleidelijke invoering van de kosteloosheid van het hoger onderwijs.

⁴ De elektronische leerplatformen bevatten tal van essentiële informatie voor de student, zoals lesroosters, doelstellingen voor vakken, het gebruikte lesmateriaal, de ECTS-fiche ... Toegang ertoe is voor elke ingeschreven student dan ook absoluut noodzakelijk.

We stellen vast dat ook deze kosten stijgen. De instellingen dragen hierin ook een zekere verantwoordelijkheid: het promotiesysteem zet proffen ertoe aan hun cursussen uit te geven bij dure uitgeverijen, ontwikkelingen op het gebied van ICT, de onderfinanciering van bepaalde studierichtingen zoals de kunstopleidingen en het algemene gebrek aan beleid rond deze problematiek. Wat betreft de kosten voor het studiemateriaal is er voor de studenten dan ook geen enkele begrenzing op deze kosten. Bovendien bestaat er geen instrument dat hogescholen en universiteiten ertoe dwingt om de studiekosten die ze zelf genereren te monitoren en te bewaken.

Het cursusaanbod en bijgevolg de prijszetting vallen volledig buiten de opdrachtbepaling en de werkvelden voor de studentenvoorzieningen. Toch zijn er heel wat instellingen die door middel van een cursusdienst en/of een uitgeverij proberen om de kosten hier te drukken. Ook de rol van studentenverenigingen valt hierin niet te onderschatten.

Eisen

- De overheid moet bij de herfinanciering van de instellingen rekening houden met de kostprijsverschillen tussen disciplines zodat alle studenten op een goedkope wijze les kunnen volgen zonder overdreven persoonlijke financiële gevolgen.
- We vragen een maximumfactuur, dat is een kostenplafond of maximumprijs per studiepoint voor opleidingsspecifieke kosten en studiemateriaal. Die mag zeker niet hoger liggen dan de huidige kostprijs. Er moet een reglementair en financieel kader worden geschapen dat proffen en docenten verplicht om hun cursus op de goedkoopst mogelijk manier en dus democratischer aan te bieden. Docenten moeten vooraf duidelijk aangeven hoeveel hun opleidingsonderdeel zal kosten. Opleidingen moeten kunnen worden aangesproken op exuberante kosten.
- Verplichte regelmatige studiekostenmetingen moeten een centrale plaats krijgen in kwaliteitsevaluaties van de opleidingen. Ook het beleid ten aanzien van opleidingsgebonden kosten moet voorwerp uitmaken van de kwaliteitsvisitaties en accreditaties (bijvoorbeeld toegang en openingsuren bibliotheken, computerlokalen...). Als hun erkenning ervan af hangt worden instellingen en opleidingen veel gevoeliger voor de problematiek.
- De overheid moet bijvoorbeeld met een studiereductiefonds initiatieven stimuleren voor de aankoop, verkoop of verhuur van duurzame studiematerialen. Het kan gaan om initiatieven van studenten, universiteiten, hogescholen of samenwerkingsverbanden.

3 Stages

Stages in het hoger onderwijs kunnen een belangrijke meerwaarde vormen voor heel wat opleidingen en mogen dus geen financiële drempel vormen voor studenten. De financiële vergoeding voor stagiairs is het probleempunt van het sociaal statuut van de stagiair. De wettelijke regeling op dit vlak schiet schromelijk tekort. Studenten worden niet bezoldigd voor het werk dat ze verrichten, ze doen vaak zelfs financieel verlies tijdens hun stage. Zo is er geen wettelijke regeling omtrent de onkostenvergoeding voor studenten. Vervoerskosten bijvoorbeeld kunnen vaak nogal oplopen, onder andere omdat bepaalde kortingen niet gelden. Zo kan de campuskaart of schooltrajectkaart enkel gebruikt worden voor verplaatsingen naar de onderwijsinstelling. De kostprijs van een stage in een andere stad kan zo aardig oplopen.

⁵ Dat blijkt tenminste uit een consultatie van de websites van de verschillende hoger onderwijsinstellingen in Vlaanderen.

Eisen

- Een volledige vergoeding van kosten verbonden aan de stage (zoals bv. werkkledij of instrumenten) door de stageplaats. Ook de vervoersonkosten mogen niet worden vergeten. Deze onkostenvergoeding moet door de stageplaats betaald worden. Vaak hebben zij al een regeling voor de onkosten van het personeel. Deze moet zonder discriminatie ook gelden voor stagiaires. Het vergoeden van de kosten is een kleine inspanning voor de meerwaarde die de student kan bieden aan de organisatie, mits een degelijke omkadering van de stage door degelijk gevormde stagementoren. De CAO-afspraken in verband met vervoerskosten, uitgaven voor werkgerief of –kledij moet ook van toepassing zijn voor stagiaires.

4 ICT

Er is een duidelijke stijging van het aandeel van ICT in de studiekosten gedurende de voorbije jaren. Tien jaar geleden konden (kot-)studenten nog zonder computer of terecht in computerklassen op de school. Vandaag is overleven zonder PC in het hoger onderwijs bijna onmogelijk en worden studenten de facto vaak zelfs verplicht om zich een laptop aan te schaffen. Ook wordt er veel diversere software gebruikt. Door het veralgemeend gebruik van elektronische leerplatformen waarop vaak studiemateriaal wordt geplaatst, is ook een internetverbinding voor elke student een must geworden.

Eisen

- Vrije toegang tot het internet op de campus en dat op alle momenten die nodig zijn voor de leer- en studieactiviteiten van studenten (dus ook 's avonds en in de weekends). Toegang tot ICT- infrastructuur is een universele basisvoorziening⁶.
- Het realiseren van degelijke internetverbindingen voor studenten en het ter beschikking stellen van opleidingsspecifieke software. Deze moeten aan een sociaal studententarif worden aangeboden op school en op kot of thuis.
- Instellingen moeten het werken met open source software stimuleren en gebruik maken van open standaarden.

5 Huisvesting

Voor veel kotstudenten neemt de huurkost veruit de grootste hap uit het studentenbudget. Tien jaar geleden⁷ betrof dit in Vlaanderen ongeveer 55% van de totale studiekost voor een student op kot. Waar je 10 jaar geleden gemiddeld ongeveer 160 euro betaalde voor een kot op de private markt, betaal je nu gemiddeld 240 euro. De prijzen zijn dus met ongeveer 50% gestegen.

In ons land bestaat er geen uitgebreid gesubsidieerd aanbod aan studentenhuisvesting zoals in Frankrijk⁸. België blinkt vooral uit in haar afwezigheid van enig huisvestingsbeleid voor de student. In Vlaanderen hebben de studentenvoorzieningen verbonden aan hogescholen en

⁶ Universele voorziening wordt hier gebruikt in de zin van een voorziening waar alle studenten toegang toe moeten krijgen.

⁷ Hiva-studie, zie hoger.

⁸ Via het netwerk van de CROUS, les centres régionaux des oeuvres universitaires et scolaires. Meer hierover op de website van de CNOUS http://www.cnous.fr/_vie_28.htm

universiteiten, wel zelf initiatieven genomen op het gebied van studentenhuysvesting. Ze leggen databanken aan om vraag en aanbod af te stemmen, doen aan bemiddeling bij huurconflicten, verzorgen huurtoelagen voor de minder vermogende studenten en/of hebben een gesubsidieerd kameraanbod (de studentenresidenties of -homes) op poten gezet.

De huidige studentenhomes kwamen er onder impuls van de bijna renteloze overheidskredieten uit de jaren zeventig. Bij gebrek aan overheidssteun gedurende de laatste jaren zijn er maar weinig investeringen gedaan om het betoelaagde kameraanbod uit te breiden. Studenten zijn daardoor aangewezen op de private markt, waar er geen richthuurprijzen gelden. De gesubsidieerde studentenkamers zijn vandaag dan ook te schaars om een corrigerende invloed te kunnen uitoefenen op de kamermarkt en haar prijszetting. De huurprijzen voor studentenkamers en gemeenschapshuizen stegen de laatste jaren dan ook exponentieel.

Bovendien kent België geen aangepaste wetgeving voor studentenhuysvesting. Omdat de studentenhuysvesting werkt met jaarcontracten en dus een groot verloop kent, kunnen eigenaars de huurprijzen jaarlijks opnieuw optrekken. Kortere huurovereenkomsten genieten immers niet de bescherming van de wet van 20 februari 1991 van het burgerlijk wetboek. Dat beschermt huurders tegen jaarlijkse prijsstijgingen bovenop de index. Deze artikels zijn enkel van toepassing op domiciliecontracten en niet op studentenhurovereenkomsten van korte duur. Studentenhuisvesting is op die manier bijzonder kwetsbaar voor onredelijke prijsstijgingen. Bovendien is er een trend van 10 maandencontracten naar verplicht huurcontracten van 12 maand. Ten slotte laten ook de sterk stijgende prijzen voor gas, elektriciteit en water zich hier sterk voelen.

We stellen zowel maatregelen voor die het aanbod vergroten als maatregelen die de prijzen kunnen drukken.

Eisen

- De overheid moet meer middelen uittrekken voor de bouw en het beheer van kwaliteitsvolle en betaalbare studentenhuysvesting.
- We pleiten voor de herinvoering van investeringskredieten⁹ vanuit de overheid voor de bouw van betoelaagde studentenkamers door de sociale voorzieningen. De uitbreiding van het gesubsidieerde aanbod moet de schaarste verhelpen en de marktprijzen drukken, in het bijzonder daar waar de toestand het meest problematisch is.
- Het toepassingsgebied van de wet Onkelinx uit 1988 voor in beslagname van leegstaande en verwaarloosde gebouwen moet worden uitgebreid net als de regionale mechanismen om leegstaande gebouwen te benutten om zo het aanbod aan betaalbare studentenhuysvesting uit te breiden.
- De overheid moet wetgeving maken voor de verhuur van studentenkamers. Dat juridisch kader moet rekening houden met de specifieke situatie van de student en volgende zaken voorzien:
 - o modelcontracten van tien maanden of minder (verlengbaar tot twaalf)
 - o een waarborg voor een studentenkamer bedraagt maximaal één maand

⁹ In de jaren '70 kregen de universiteiten goedkope overheidskredieten om een patrimonium van peda's, residenties en studentenhomes uit te bouwen. Studentenvoorzieningen konden via een waarborgfonds lange termijn leningen (van 41 jaar) aangaan bij de toenmalige ASLK. De universiteiten betaalden een zeer lage intrest en het verschil met de werkelijk intrestvoet werd bijgepast door het departement onderwijs

- versoepeling van de opzegregeling (maximaal één maand)
 - maandelijks facturatie
 - de mogelijkheid tot onderverhuren (voor als je op erasmus gaat)
 - een bijkomende bescherming tegen ongefundeerde en onredelijke prijsstijgingen, bovenop de index, en dat voor de duur van de studies, in de vorm van een tijdelijke bevrozing van de huurprijs.¹⁰
- De overheid moet regionale samenwerking stimuleren tussen studentenvoorzieningen binnen dezelfde studentenstad of –regio, bijvoorbeeld voor het aanbieden van gemeenschappelijke databanken voor studentenkamers en bemiddeling bij huurconflicten.
 - Kotstudenten moeten meegenomen worden in de gemeentefinanciering zodat kottaksen, die stevast worden doorgerekend aan de student, kunnen worden afgeschaft.

6 Openbaar vervoer

Er worden inspanningen gedaan om de vervoerskosten voor studenten te verlagen. Zo werd recent de campuskaart ingevoerd en daalden de prijzen van schoolabonnementen.

Dit effect is minder merkbaar bij studenten die op kot zitten. De prijs van een Go-Pass-rit wordt jaar na jaar systematisch opgedreven. Ook is er nauwelijks navolging van de nationale inspanningen bij de NMBS bij De Lijn.

Bovendien zijn de voorwaarden (procedures, leeftijdsgrenzen etc) voor voordelige tarieven overall verschillend. Door de hervormingen en rationalisering die momenteel worden doorgevoerd in het hoger onderwijs, moeten studenten meer en meer verplaatsingen maken (in het kader van gezamenlijke opleidingen, stages, bi-diplomerings, flexibilisering en rationalisering...).

Onder impuls van de aan instellingen verbonden sociale voorzieningen en studentensteden werden er al verschillende initiatieven genomen richting (bijna) kosteloos busvervoer voor studenten. Deze initiatieven blijven echter steken in het lokale, terwijl daar niet de grootste studiekost ligt. Bovendien zijn ze beperkt tot enkele Vlaamse steden (en Bergen).

Eisen

- Een openbare vervoerskaart voor alle openbare vervoersmodi en alle netten (De Lijn, MIVB, TEC, NMBS). Er mogen geen bijkomende leeftijdsgrenzen worden opgelegd: de openbare vervoerskaart is er voor ALLE studenten. Aangezien duurzame mobiliteit bij alle studenten moet worden gepromoot, vragen we dat deze OV-kaart verkrijgbaar wordt tegen hoogstens een minimale administratieve kostprijs. De vervoerskaart moet streven naar kosteloosheid en de studiekosten drukken. Ze schiet haar doel voorbij als ze ten koste gaat van de budgetten voor studiefinanciering of studentenvoorzieningen.

¹⁰ Zoals die bestaat voor andere types contracten, zie Artikels 3 §6 en 7 van de Wet van 20 februari 1991. Het idee is om vast te leggen om de hoeveel jaar (bijvoorbeeld vijf) een verhoging van de huurprijs bovenop de index is toegelaten. Tijdens elke periode van bevrozing zou de student dan een vergelijkbaar bescherming genieten als een huurder met een domicilieadres.

- Een studentgericht aanbod op het vlak van territoriale bereikbaarheid, toegankelijkheid en frequentie. Campussen moeten worden ontsloten voor openbaar vervoer en beter bediend tijdens de studenten-spitsuren. Het studentenleven speelt zich voor een stuk ook 's avonds en 's nachts af. Het aanbod is daaraan onvoldoende aangepast.
- Andere duurzame en goedkope vervoersmodi zoals de fiets moeten eveneens worden gestimuleerd (fietspaden, fietsparkings, fietsherstelplaatsen, fietsverhuur...). De veiligheid ervan moet worden gegarandeerd.

7 Voeding

Gezonde voeding is een vaak vergeten studiekost. In België beschikken studenten niet over een eigen inkomen en moeten ze dus deze kost zelf dragen, veelal met de ouderlijke hulp. Kotstudent of niet, studenten moeten zelf hun lunchmaaltijden bekostigen. Als kotstudent nemen ze nog een deel andere maaltijden voor hun rekening. Als ze nog thuis leven, zijn het doorgaans de ouders die hiervoor opdraaien. We merken op dat dit aspect in de studiekosten vaak wordt onderschat door de publieke autoriteiten en door de hoger onderwijsinstellingen zelf. Nochtans zijn de prijzen van de voedingsmiddelen de laatste tijd sterk aan de inflatie onderhevig.

Eisen

- We vragen een gevoelige daling van de kosten van de maaltijden in de studentenresto's en kantines. Elk student heeft het recht op minstens één gezonde en kwaliteitsvolle maaltijd aan een bescheiden prijs per dag. Waterfonteintjes moeten de student gratis drinkwater aanbieden. Naar de studentenvoorzieningen moeten sensibiliseringscampagnes worden gevoerd voor gezonde voeding.
- Regionale samenwerking tussen studentenvoorzieningen financieel stimuleren om verspilling van middelen te vermijden. Twee afzonderlijke studentenrestaurants voor verschillende instellingen hoger onderwijs in dezelfde straat, laat schaalvoordelen onderbenut en drijft de kost voor de student nodeloos op.

8 Gezondheidszorg

Als gevolg van farmaceutische ontwikkelingen en de groeiende consumptie zijn geneesmiddelen een snel stijgende uitgavenpost voor de student. Een beheersing van de stijging van de kosten van geneesmiddelen en gezondheidszorgen is noodzakelijk opdat deze niet zomaar worden doorgerekend aan de student-patiënt.

Tot je vijftiengste kan je vandaag nog op het ziekenkasboekje van je ouders staan, maar dat geeft problemen naar privacy en naar oudere studenten. Enkel houders van een eigen ziekteboekje hebben recht op een inkomensvervangende uitkering als ze langdurig ziek zijn. Dat vormt een probleem voor werkongevallen tijdens stages of werk als jobstudent.

Eisen

- We pleiten voor een eigen ziekteverzekering voor studenten. Studenten moeten titularis kunnen zijn van hun eigen ziekteboekje met een sociaal voordelig tarief en bijvoorbeeld dezelfde voordelen genieten als studenten die een leefloon genieten van het OCMW.

- We vragen maatregelen om de kostprijs van geneesmiddelen te drukken, zoals het veralgemeend voorschrijven op stofnaam, aanzetten tot het gebruik van de goedkopere generische geneesmiddelen...
- Het stimuleren van wijkgezondheidscentra en polyklinieken¹¹ zodat ook de student gebruik kan maken van allerlei zorgdiensten van hoge kwaliteit. Studentenvoorzieningen die geen eigen medische dienst hebben zouden hiertoe ook partnerschappen kunnen aangaan met deze medische centra.

9 Cultuur

Op het vlak van cultuur bestaan er reeds heel wat initiatieven. Die verschillen vaak van instelling tot instelling, van stad tot stad waardoor de culturele horizon wordt beperkt. Soms gaat het om voordelen en initiatieven waarop duidelijk een leeftijdsgrens staat waardoor de oudere studenten of herintreders hier geen beroep op kunnen doen. Voor leerkrachten daarentegen is er één gestroomlijnd initiatief voor allerhande kortingen in de vorm van de Vlaamse lerarenkaart.

Nochtans dient de cultuurparticipatie in passieve en actieve zin te worden bevorderd als essentieel onderdeel van het studentenleven. Vandaag is deze vaak ondermaats omwille van de hoge financiële kost. Er zijn tal van cultuurvormen die met het huidige studentenbudget ontoegankelijk zijn. Cultuurparticipatie is voor studenten nochtans erg belangrijk omdat het een positief effect kan hebben op het algemene welbevinden en op de academische prestaties.

Anderzijds dient een toegankelijk cultuurbeleid naar studenten ook rekening te houden met de specifieke opleiding van de student. In bepaalde studierichtingen wordt er expliciet van studenten verwacht dat ze een grote culturele bagage hebben en mee blijven met de actuele culturele ontwikkelingen. In dat geval gaat het om culturele activiteiten die onmisbaar zijn om de competenties van hun opleiding te verwerven. Studenten uit specifieke artistieke of cultureel georiënteerde studierichtingen moeten zeker gratis toegang krijgen tot culturele instellingen.

Eisen

- Een studentencultuurpas voor alle studenten in het hoger onderwijs als legitimatiebewijs voor allerhande kortingen en voordelen, naar analogie met de lerarenkaart. Bestaande initiatieven moeten niet worden afgebouwd maar wel gestroomlijnd en geïntegreerd in één voor de student en de brede culturele sector herkenbaar systeem. Deze pas richt zich in eerste instantie tot het publiek gesubsidieerde cultuuraanbod en zorgt dat studenten hier kosteloze toegang krijgen. De overheid kan ook zware reducties onderhandelen met het commerciële aanbod om ook dit toegankelijker te maken. Het is echter niet de bedoeling dat deze laatste kortingen worden gefinancierd door de overheid. De studentencultuurpas is gebonden aan het statuut van student en kent geen leeftijdsgrens. Bij voorkeur wordt hij geïntegreerd in de studentenkaart zodat er ook richtingspecifieke zaken mogelijk worden.

¹¹ Wijkgezondheidscentra werken op basis van het solidariteitsprincipe. De patient betaalt geen remgeld en het eerstelijns verzorgend personeel (artsen, verpleegkundigen, kinesitherapeuten) wordt betaald via het RIZIV. De medische huizen worden gefinancierd op basis van sociale bijdragen en betekenen geen meerkost voor de patient.

10 Studiefinanciering

In Vlaanderen beschouwt de overheid nog steeds veel studenten in financieel kwetsbare situaties te rijk voor een studiebeurs. En als ze toch aan de criteria voldoen, blijven ze zelfs arm met een studiebeurs.

Slechts een klein kwart van de studenten krijgt een studiebeurs. Bovendien liggen de inkomensgrenzen om in aanmerking te komen voor een maximumbeurs onder de armoedegrenzen! Tot overmaat van ramp dekken de beursbedragen niet eens alle directe studiekosten. Een maximale studietoelage dekt voor een hogeschoolstudent op kot slechts 76% van de studiekosten die in academiejaar 1998-99 werden vastgesteld.¹² Voor een universiteitsstudent op kot gaat het om 80% van de kosten, voor een pendelende hogeschoolstudent om 81%. Best af ben je als pendelende universiteitsstudent, dan dekt een maximumbeurs 98% van de kosten uit 1998. Terwijl afgelopen legislatuur door Vlaanderen meer dan 120 miljoen extra werd geïnvesteerd in hoger onderwijs, ging er geen extra geld naar de studiefinanciering voor de student.

Heel wat studenten die in aanmerking komen voor de voordelen die de wet voorziet, dienen om uiteenlopende redenen geen aanvraag in of krijgen toch niet de voorziene hulp (als gevolg van ingewikkelde procedures, het niet kennen van de mogelijkheden of psychologische drempels...).

Eisen

- Verhoging van alle inkomensgrenzen in het studiefinancieringssysteem (ook deze om in aanmerking te komen voor een maximumbeurs). Minstens één derde van de studenten moet een beurs kunnen genieten. De administratieve rompslomp dienen we te verhelpen door het automatiseren¹³ van de toekenning zodat alle studenten die er recht op hebben ook daadwerkelijk een beurs krijgen.
- Verhogen van de beursbedragen tot ze op zijn minst alle studiegebonden kosten dekken. Studiebeurzen moeten welvaartsvast worden en automatisch aangepast bij een stijging van de studiekosten. De overheid moet hiertoe op regelmatige tijdstippen een studiekostenmeting uitvoeren.
- Aangezien het uitgangspunt voor de selectieve studiebeurzen de fiscaliteit blijft, moeten die op korte termijn een correctere afspiegeling worden van de financiële draagkracht. Op die manier kan de werkelijk hulpbehoevende doelgroep beter worden bereikt.

11 Sociaal statuut van de student

Er is dringend nood aan een meer coherent, transparant, studentvriendelijk en maatschappelijk verantwoord studentenstatuut en dit zowel op sociaal-financieel als op sociaal-juridisch gebied. Studenten kampen in dit land met een zeer incoherent sociaal-juridische statuut. In bijna alle rechtstakken zijn er bepalingen die slaan op studenten,

¹² Bea Cantillon ea, Student in de 21ste eeuw. Wegen naar een alternatieve studiefinanciering voor het hoger onderwijs, OBPWO-onderzoek, UA, 2005

¹³ Bij automatisering moet de student (of zijn ouders) niet zelf een aanvraag doen om een studietoelage te bekomen. De administratie kent automatisch beurzen toe aan de studenten die aan de criteria voldoen.

maar deze hanteren allemaal hun eigen definities en voorwaarden. Gevolg is een hele reeks kortsluitingen en onrechtvaardigheden. En algemene verwarring waarin studenten hun rechten soms niet opnemen.

Een coherenter studentenstatuut vormt uiteraard voor heel wat problemen een oplossing.

Eisen

- Er moet éénzelfde definitie van student naar voren worden geschoven voor de verschillende rechtsdomeinen die rechten openen : kinderbijslag, studentenarbeid, ziekteverzekering, openbaar vervoer, verblijfwet, cultuurpas... Deze moeten zeker alle studenten omvatten met een diplomacontract en alle andere als ze minimaal 27 studiepunten opnemen per academiejaar behalve in het diplomajaar.

12 Jobstudenten

Door de stijgende studiekosten moeten heel wat studenten als jobstudent (gedurende een beperkt aantal dagen) of als werkstudent (doorheen het jaar) aan de slag. Bovendien hebben werkstudenten bijkomende problemen als ze stage lopen, omdat hun studies en hun studentenjob vaak moeilijk of niet vallen te combineren.

Het belangrijkste probleem met de jobstudentenregeling is de kafkaïaanse complexiteit ervan. Er zijn drie verschillende tarieven voor sociale bijdragen afhankelijk van het aantal dagen en tijdstip in het jaar. Als de grenzen bij éénzelfde werkgever worden overschreden, dan vervalt de RSZ-vrijstelling en is de volledige tewerkstellingsperiode onderworpen aan de RSZ. Bovendien tellen ook feestdagen of dagen waarop de student slechts enkele uren werkt, mee. Deze regeling is ongelofelijk ingewikkeld. Voor het behoud of creëren van rechten op kinderbijslag, voor de fiscaliteit en de ten laste regeling en voor de sociale bijdragen, gelden telkens andere criteria. Ten slotte gelden er ook andere inkomensgrenzen en berekeningswijzen voor je eigen belastingsplicht als student en het fiscaal ten laste blijven bij je ouders.

Eisen:

- Studentenarbeid zou niet mogen dienen om de student zijn studiekosten of leefkosten te financieren. In geen geval mag een jobstudentenregeling de groep studenten discrimineren die vaak en veel moet werken om studies en leefkosten te betalen. De regeling voor jobstudenten moet veel eenvoudiger en transparanter. Het systeem moet gemakkelijk beheersbaar en controleerbaar zijn. Buitenlandse studenten en oudere studenten mogen niet worden uitgesloten van het statuut. Jobstudenten zijn in de eerste plaats studenten. De regeling moet uitgaan van de noden van de studenten en niet in de eerste plaats van de voordelen voor de werkgevers.

13 Financiering

Ongeacht de politieke en filosofische verschillen is iedereen het erover eens dat veel meer middelen en publieke investeringen in de financiering van het hoger onderwijs absoluut noodzakelijk zijn.

Eisen

- We willen dat de overheid 7% van het BBP uitgeeft aan onderwijs en 2% voor hoger onderwijs wordt voorbehouden. Deze 2%- norm wordt eveneens door de Europese Commissie als richtlijn naar voren geschoven. We benadrukken dat het voor ons wel moet gaan om publieke middelen. We verzetten ons met klem tegen alle pogingen om de kosten voor het hoger onderwijs sterker op de student te verhalen.
- De publieke financiering van de instellingen hoger onderwijs en van het hoger onderwijs in het algemeen moet uiteraard gelijke tred houden met de groeiende studentenpopulatie.
- Deze publieke financiering van hoger onderwijs mag niet ten koste gaan van het budget voor de solidariteitsmechanismen (gezondheidszorg, sociale zekerheid, pensioenen, ontwikkelingssamenwerking...) noch van het budget voor de andere gemeenschapsbevoegdheden (cultuur, jeugd...). Een progressieve belasting op het inkomen uit arbeid en uit kapitaal kan ervoor zorgen dat degenen met de sterkste schouders de zwaarste financiële lasten dragen en degenen met het meeste financiële draagkracht het meeste bijdragen aan publieke diensten zoals het hoger onderwijs.

14 kinderbijslag- belastingsvoordeel

Het huidige sociaal-financiële statuut van de student is in internationaal perspectief nog steeds zeer ouderafhankelijk en gezinsgericht. De belastingsvoordelen voor studenten gaan integraal naar de ouders, de kinderbijslag is het recht van de ouder, niet van de student. Het systeem dateert nog van voor de invoering van de meerderjarigheid op 18. Verder valt ons systeem op door zijn rangprogressiviteit. Zowel in de studiefinanciering, in kinderbijslag als belastingsvoordelen, wordt het bedrag groter voor een tweede, derde of volgende kind in het gezin. Je studiekosten als student liggen nochtans niet lager omdat je toevallig het eerste kind bent in de rij.

Bepaalde maatregelen worden als universeel beschouwd, zoals de kinderbijslag of de fiscale voordelen, maar bereiken niet alle studenten. Bovendien gaat het bij de universele tegemoetkomingen zelden om hetzelfde bedrag voor iedereen. Gezinnen met een hoger inkomen strijken niet alleen vaker maar ook grotere fiscale voordelen op. Onderzoek¹⁴ toont aan dat slechts 53% van de laagste inkomenscategorie dit belastingsvoordeel krijgt, tegenover 82% van de hoogste inkomensgroep. Het gemiddeld voordeel in de laagste inkomensgroep bedraagt 420 euro tegenover meer dan 600 euro per student in hoogste inkomenscategorie. In dit weinig democratiserende systeem kruipt nochtans evenveel geld¹⁵ als de Vlaamse overheid jaarlijks uitgeeft aan studiebeurzen. Het gaat om een korting die twee jaar na het maken van de kosten aan de ouders toekomt en zo weinig doeltreffend is. De groeiende groep van zelfstandige studenten die niet langer ten laste is van zijn ouders, geniet geen enkel belastingsvoordeel. Als ze erin slagen om zich apart te domiciliëren vallen ze terug op het laagste bedrag van de kinderbijslag.

Het Belgische ondersteuningssysteem is dus eerder selectief en sterk ouderafhankelijk en niet aangepast aan het veranderende studentenprofiel. Studenten ouder dan 25 komen voor kinderbijslag niet meer in aanmerking. Dat stelt problemen voor wie langer over zijn opleiding doet, voor wie lange studies volgt of voor de oudere (her-) intreders in het hoger onderwijs. Ook de sociologische realiteit schept steeds vaker problemen. In nieuw samengestelde

¹⁴ OBPWO- onderzoek, zie hoger.

¹⁵ In 2004 bedroeg het totaal bedrag dat de overheid uitgaf aan belastingvermindering voor studenten in Vlaanderen tussen 18 en 25 jaar meer dan 56 miljoen euro. In dat jaar gaf Vlaanderen slechts 54 miljoen euro uit aan studietoelagen voor studenten in het hoger onderwijs. (zie OBPWO- onderzoek)

gezinnen is het niet altijd duidelijk wie nog de financiële verantwoordelijkheid draagt voor de student. Steeds meer studenten komen er financieel alleen voor te staan, getuige daarvan de sterke stijging van studenten met een leefloon of de categorie zelfstandige studenten in de Vlaamse studiefinanciering (dat zijn studenten die een beurs krijgen op basis van hun eigen inkomen). Elk selectief systeem zorgt voor *collateral damage* omdat er altijd wel behoeftige studenten door de mazen van het net vallen. Tenslotte levert de financiële afhankelijkheid soms conflicten op met de ouders bij studiekeuze en andere belangrijke levensbeslissingen en kan ze soms de goede relatie met de ouders verzieken.

Kortom, het sociaal-financiële statuut van de student is al lange tijd niet meer aangepast aan de actuele uitdagingen op het gebied van democratisering, levenslang leren en aan de sociologische evoluties in de samenleving.

Eisen

- We pleiten voor het versterken van de maatschappelijke solidariteit. Het systeem moet ouderonafhankelijker worden en de student emanciperen van de financiële gezinssituatie. Het systeem moet tegemoet komen aan studenten die niet langer kunnen of willen terugvallen op de familiale solidariteit. Studenten moeten hun kinderbijslag zelf kunnen ontvangen zonder dat ze eerst een hele strijd moeten leveren met hun studentenstad om er zich te mogen domiciliëren (dat is vandaag de voorwaarde om je eigen kinderbijslag te trekken).
- Verzelfstandiging van de student mag niet worden afgestraft. Vandaag vallen studenten die hun kinderbijslag zelf trekken, automatisch terug op het bedrag voor de oudste in het gezin. We vragen dat elke student een deftig bedrag krijgt in plaats van terug te vallen op de bijslag van de oudste. Elke student moet evenveel krijgen (de derde student in rij krijgt niet langer meer dan de eerstgeborene). Deze gelijkschakeling gebeurt opwaarts en brengt de kinderbijslag voor de student op het niveau van het hoogste bedrag (dat van het derde studerende kind).
- Het gezin mag evenmin worden afgestraft. Als de student zijn eigen kinderbijslag wil trekken verliest het gezin vandaag een rang en krijgt het minder kinderbijslag voor de rest van de minderjarige kroost. We vragen dus een optrekken van de kinderbijslag: de student moet nog steeds meetellen in de berekenen van het bijslagbedrag voor de rest van de minderjarige kroost (de rang mag niet verminderen).
- Om deze verbeteringen te financieren stellen we voor de belastingsvoordelen te gebruiken die momenteel worden toegekend aan de ouders van de student.

15 Internationaal

In Europa is er sinds zijn ondertekening, weinig ondernomen om het Pact van New York uit te voeren en te respecteren. In tegendeel voeren tal van internationale instanties de druk op om de studiekosten te verhogen. Zo publiceert de OESO, de economische denktank die ons land jaarlijks doorlicht, regelmatig rapporten die oproepen om de inschrijvingsgelden op te trekken om de kwaliteit van het hoger onderwijs te vrijwaren. Europese instanties, met de Europese Commissie op kop, willen de onderfinanciering van het hoger onderwijs, oplossen door de student zelf meer te laten bijdragen¹⁶. Ze pleiten voor hogere studiegelden en studieleningen in plaats van beurzen.

¹⁶ Costsharing is het nieuwe eufemisme voor meer middelen door meer private bijdragen van de student (voor hogere inschrijvingsgelden dus).

Steeds meer landen beschouwen internationale studenten als een interessante inkomstenbron. De veel hogere studiegelden die buitenlandse studenten moeten neerleggen, veroorzaken een opwaartse druk op inschrijvingsgeld.

Ook binnen het Bologna Proces, waarbij 46 landen afspraken maken om tegen 2010 te komen tot een ééngemaakte Europese Hoger Onderwijsruimte, werd er nog geen enkel concreet initiatief genomen om de toegankelijkheid tot het hoger onderwijs te bevorderen en de studiekosten te drukken.

Het Europese beleid inzake hoger onderwijs is sterk gericht op economische groei en "competitiviteit" van de Europese Unie en benadrukt en overschat het persoonlijke profijt van een diploma hoger onderwijs. We verzetten ons tegen dit soort van logica.

Eisen

- De opwaartse druk op de inschrijvingsgelden komt van het internationale niveau. We vragen daarom dat de engagementen uit het Pact van New York opnieuw worden bevestigd op de bijeenkomsten van de Europese hoger onderwijsministers. We vragen een Proces dat zich de democratisering van het hoger onderwijs en de vermindering van studiekosten tot doel stelt overal in Europa. In het kader van dit Proces moeten de onderwijsministers op regelmatige tijdstippen bijeen komen om de voortgang te evalueren van de uitvoering van het Pact van New York. Studenten moeten hierin als volwaardige partners worden betrokken.
- In het kader hiervan moeten de verschillende Europese landen op regelmatige tijdstippen een studiekostenmeting doen en onderzoek voeren naar het studentenprofiel. De zo aangeleverde informatie is essentieel om een adequate studiefinanciering te voorzien en aangepast sociaal beleid te voeren. Binnen deze meting moet er zowel met strikt studiegebonden kosten als met niet-strikt studiegebonden kosten rekening worden gehouden. Tenslotte moeten ook de (stijgende) leefkosten in rekening worden gebracht.
- Het Proces moet concrete operationele doelstellingen afspreken voor de realisatie van lagere studiekosten. De vooruitgang hiervan moet makkelijk meetbaar zijn:
 - De nivellering naar beneden van de inschrijvingsgelden in Europa
 - Optrekken van beursbedragen tot ze 100% van de studiekosten dekken
 - Een universeler bereik van de studiebeurzen onder de studenten
 - Niet-discriminatie inzake inschrijvingsgeld en toegang tot studentenvoorzieningen van buitenlandse studenten
 - Een vermindering van de huisvestingskosten voor studenten
 - Studentenvoorzieningen uitbouwen en versterken. Het is de verantwoordelijkheid van overheid en instellingen om de noodzakelijke voorwaarden te voorzien voor studenten zoals onder andere huisvesting, voeding, medische zorg, mobiliteit, psychosociale dienstverlening, jobbemiddeling, sport en cultuur.
- Een hoger onderwijs kan maar goed functioneren als het over voldoende financiële middelen beschikt. Daarom pleiten we voor een overheidsfinanciering van minstens 2% van het Bruto Binnenlands Product voor hoger onderwijs. Het moet wel gaan om

publieke middelen. Concreet betekent dit dus voor de meeste landen een serieuze bijkomende investering van publieke middelen in het hoger onderwijs. Landen die vandaag al meer uitgeven aan hoger onderwijs mogen hun investeringen niet verminderen.

- Als de Europese Unie dit Proces financieel wil ondersteunen, dan moet ze zich inschrijven in het kader van een vermindering van de studiekosten en geleidelijke invoering van de kosteloosheid en hogere publieke uitgaven voor hoger onderwijs. Deze tussenkomst mag geen aanleiding geven tot nieuwe bevoegdheden op het vlak van onderwijs.
- We vragen een internationaal democratiserings- en mobiliteitsfonds. Alle landen die deel uitmaken van het Proces spijzen het fonds. Landen die meer studenten uitsturen moeten meer bijdragen aan het fonds, landen die meer studenten ontvangen kunnen een bijdrage ontvangen uit het fonds. Armere landen moeten een korting kunnen krijgen. Om het braindrainprobleem tegen te gaan moet er via het fonds aan capaciteitsopbouw worden gedaan. Om te garanderen dat deze maatregelen ook effectief een impact zullen hebben moet er meer publiek geld worden vrijgemaakt voor mobiliteitsbeurzen.